

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่มุ่งเน้นไปที่การทำความเข้าใจปรากฏการณ์ทางสังคมผ่านการวิเคราะห์การใช้สื่อพื้นบ้านในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดเก่าห้อง อ. บางปลาหม่า จ.สุพรรณบุรี ทั้งนี้เพื่อที่จะค้นหาคุณค่าหรือความหมายทางสังคมบางอย่างจากบทบาทของสื่อพื้นบ้านภายในชุมชนแห่งนี้ ซึ่งถือว่าเป็น “สัญญาณ”(Sing) ประเภทหนึ่งที่มีความหมายลึกซึ้งและมักจะซ่อนตัวอยู่ในระดับลึกเกินกว่าที่คนทั่วไปจะเข้าใจได้ง่าย โดยเฉพาะชุมชนแห่งนี้ นับเป็นชุมชนท้องถิ่นที่มีความเก่าแก่ ดั้งเดิม มีมรดกทางวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะให้นักท่องเที่ยวได้เดินทางมาเที่ยวชม ขณะเดียวกันก็มีคุณค่าความหมายต่างๆ แฝงเร้นไว้ให้นักศึกษาและติดตามเป็นอย่างยิ่ง สำหรับกรอบการวิจัยในครั้งนี้จะอยู่ภายใต้ประเด็นที่ว่าด้วยเรื่องของความหมาย(Meaning) และแนวคิดทางด้านสัญญาณวิทยา(Semiotic) เป็นหลัก การดำเนินงานวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยจะขอเสนอเนื้อหาออกเป็นประเด็นๆ ที่สำคัญ ดังนี้

1. แหล่งข้อมูลและพื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย

การดำเนินงานวิจัยเรื่องนี้ มีลักษณะที่พิเศษ ก็คือ เป็นการดำเนินงานภายใต้กรอบทฤษฎีสัญญาณวิทยาซึ่งได้ให้ความสนใจเป็นอย่างมากกับการวิเคราะห์ความหมายต่างๆ ที่มนุษย์ได้สร้างและใช้ถ่ายทอดความหมายขึ้นมาในสังคม สำหรับแหล่งข้อมูลและพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้อาศัยชุมชนในจังหวัดสุพรรณบุรีแห่งหนึ่งที่มีปรากฏการณ์ของการใช้สื่อพื้นบ้านในการส่งเสริมการท่องเที่ยวมาเป็นพื้นที่วิจัย โดยในที่นี้ ก็คือ “ชุมชนตลาดเก่าห้อง” อ. บางปลาหม่า มาเป็นพื้นที่ในวิจัย ซึ่งในที่นี้ได้คัดเลือกพื้นที่ศึกษาแบบเฉพาะเจาะจง (Selective Sampling) โดยในเบื้องต้นผู้วิจัยได้ทำการออกสำรวจพื้นที่ซึ่งคาดว่าจะแหล่งข้อมูลในการทำวิจัยครั้งนี้ พร้อมกันนั้นได้นำเอากรอบแนวความคิดเชิงสัญญาณวิทยาและแนวคิดเกี่ยวกับสื่อพื้นบ้านมาเป็นฐานคิดและมุมมองในการพิจารณาคัดเลือกชุมชนดังกล่าว ซึ่งผลจากการคัดเลือกพบว่า ชุมชนแห่งนี้มีปรากฏการณ์ของการใช้สื่อพื้นบ้านในการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่น่าสนใจและสอดคล้องกับประเด็นการวิจัยเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะร่องรอยทางวัฒนธรรมที่สะท้อนให้เห็นจากตัวสื่อพื้นบ้านต่างๆ ก็ล้วนแล้วแต่มีนัยทางสังคมปรากฏให้ได้พบเห็น ขณะเดียวกันเมื่อนำมาเชื่อมโยงกับแนวความคิดทางด้านการท่องเที่ยวก็ยิ่งจะทำให้ชุมชนแห่งนี้มีลักษณะที่เด่นชัดและเป็นจุดร่วมที่สำคัญอย่างหนึ่งในประเด็นเรื่องของการท่องเที่ยว ซึ่งนั่นก็คือ “จุดขาย” ทางวัฒนธรรมที่มีความดั้งเดิม เก่าแก่ เช่น ตัวตลาดที่เป็นเรือนไม้อายุร่วมร้อยปีซึ่งถูกใช้เป็นทั้งบ้านอาศัยและใช้เป็นสถานที่ขายสินค้าให้กับนักท่องเที่ยว และจุดนี้ถือว่าเป็นจุดสำคัญที่ใช้ดึงดูดนักท่องเที่ยวนอกเหนือจากชื่อคำว่า “ตลาดเก่าห้อง” และ “หอดูโจร” ที่มีชื่อเสียงเป็นที่รู้จักของคนที่มาท่องเที่ยวใน จ. สุพรรณบุรี แห่งนี้

จากปรากฏการณ์และข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นทั้งหมด เมื่อนำมาประมวลและวิเคราะห์เข้าด้วยกัน พบประเด็นที่น่าสนใจ ก็คือ การใช้สื่อพื้นบ้านของชุมชนท้องถิ่นแห่งนี้ว่ามีบทบาทสำคัญต่อการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในท้องถิ่นเป็นอย่างมาก หรืออีกนัยหนึ่งหากมองภายใต้บริบทของการท่องเที่ยว ประเด็นในเรื่องของสื่อพื้นบ้านนั้นจะมีสถานะเป็นทรัพยากรการท่องเที่ยวอย่างหนึ่งที่มีมนุษย์ได้สร้างสรรค์ขึ้นมา โดยเฉพาะธรรมชาติของ “สื่อพื้นบ้าน” ก็จะมีกลิ่นอายของวัฒนธรรมท้องถิ่นปรากฏอยู่ ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นร่องรอยทางประวัติศาสตร์ที่ทรงคุณค่าและมีความหมายต่างๆ แฝงเร้นอยู่ อย่างเช่น หอคูโจร ซึ่งถือว่าเป็นสถาปัตยกรรมเก่าแก่ที่เต็มไปด้วยเรื่องราวอันน่าสนใจ หรือเรือนแถวโบราณอายุเก่าแก่ที่ทำด้วยไม้ก็ล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่ทรงคุณค่าและมีนัยต่อการศึกษาในครั้งนี้อย่างสิ้น และด้วยเหตุผลดังที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงเลือกชุมชนตลาดเก่าห้องแห่งนี้เป็นแหล่งข้อมูลหลักในการศึกษาปรากฏการณ์เชิงสัญญา ควบคู่ไปกับการจัดเก็บข้อมูลภาคสนาม(Field Work) ซึ่งเป็นปรากฏการณ์จริง ทั้งนี้เพื่อที่จะพยายามค้นหาคุณค่า ความหมายของสื่อพื้นบ้านที่ปรากฏในชุมชนแห่งนี้ว่ามีบทบาทเป็นอย่างไร และมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวในมิติใดบ้าง

2. ประเภทของแหล่งข้อมูล

งานวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้พยายามศึกษาถึงบทบาทการใช้สื่อพื้นบ้านในการส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนตลาดเก่าห้อง โดยมุ่งเน้น (Approch) ไปที่การวิเคราะห์ตัว “สื่อพื้นบ้าน” ที่เลือกมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งในที่นี้จะขอแบ่งประเภทของข้อมูล ดังนี้

2.1. ข้อมูลเกี่ยวกับตัวสื่อพื้นบ้าน

ในงานวิจัยเรื่องนี้ “สื่อพื้นบ้าน” นับว่าเป็นแหล่งข้อมูลหลักที่งานวิจัยเรื่องนี้ได้ให้ความสำคัญในการวิเคราะห์เป็นอย่างมาก สำหรับการคัดเลือกสื่อพื้นบ้านที่จะนำมาเป็นกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ทำการสำรวจสื่อพื้นบ้านในชุมชนตลาดเก่าห้องเพื่อจัดแบ่งประเภทของสื่อ โดยในเบื้องต้นผู้วิจัยได้นำเอาแนวความคิดของ กาญจนา แก้วเทพ (2549ก:38-39) ที่ได้แบ่งเกณฑ์หรือประเภทของสื่อพื้นบ้านออกเป็น 4 ประเภท ซึ่งจากการตรวจสอบคุณสมบัติของสื่อพื้นบ้านในพื้นที่ศึกษาโดยใช้เกณฑ์ดังกล่าวมาทำการคัดแยกร่วมกับการพิจารณาคูณค่าของสื่อ (Media Value) แต่ละชนิดว่ามีบทบาทความสำคัญในการทำหน้าที่ “สื่อ” มากน้อยอย่างไร เช่น การพิจารณาจากการทำหน้าที่และความสำคัญ รวมทั้งความโดดเด่นเฉพาะตัวของตัวสื่ออื่นๆ จนทำให้กลายมาเป็นสื่อที่ชุมชนใช้ในการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวและคนทั่วไปได้รู้จัก โดยในที่นี้สามารถแยกแยะสื่อพื้นบ้านออกเป็น ดังนี้

1.) สื่อพื้นบ้านที่เป็นวจนภาษา (Verbal Form)

1.1 แผ่นพับประชาสัมพันธ์ตลาดเก่าห้อง เป็นสื่อสิ่งพิมพ์ที่ทางชุมชนจัดทำขึ้นเพื่อใช้เป็นเอกสารแนะนำการท่องเที่ยวของตลาดเก่าห้อง ภายในมีเนื้อหาสำคัญต่างๆ ที่ใช้เชิญชวนให้นัก

ท่องเที่ยวได้รู้จักและเข้าใจ พิมพ์แบบสี่สี มีภาพประกอบที่สวยงาม

1.2 วารสาร เป็นสื่อสิ่งพิมพ์อีกประเภทหนึ่งที่มีความโดดเด่นในการส่งเสริมและแนะนำแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนให้คนทั่วไปและนักท่องเที่ยวได้รู้จัก ภายในมีภาพถ่ายและเรื่องราวเกี่ยวกับสถานที่สำคัญ ให้ได้ติดตามและศึกษา ซึ่งถูกจัดพิมพ์ด้วยระบบการพิมพ์สมัยใหม่ มีสีสันสวยงาม

1.3 ตำนาน “ตลาดเก่าห้อง” นับเป็นสื่อพื้นบ้านเก่าแก่ “ดั้งเดิม” ที่ทุกวันนี้ยังคงมีบทบาทในการชักจูงให้ผู้สนใจได้เดินทางมาเที่ยวชม เนื่องจากเป็นที่มาที่ไปของชื่อตลาดเก่าห้องแห่งนี้

2.) สื่อพื้นบ้านที่เป็นพฤติกรรม (Behavior Form)

2.1 กรรมวิธีการผลิตแบบ “มือทำ” ในชุมชนตลาดเก่าห้อง สิ่งหนึ่งที่เป็นลักษณะเด่นที่ทำให้ตลาดแห่งนี้ได้รับความสนใจจากบุคคลทั่วไป ก็คือ ร้ายขาย “ขนมเปียะ” ที่ยังใช้กรรมวิธีการผลิตแบบ “มือทำ” (Manual) ไม่เน้นทำในปริมาณมากๆ และก็ไม่ใส่วัตถุสารกันบูด อีกทั้งยังไม่ใช้เครื่องจักรกลขนาดใหญ่หรือเทคโนโลยีมาทำการผลิตมากนัก จึงทำให้เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว ขณะเดียวกันในส่วนของกำลังคนก็จะใช้แรงงานในครัวเรือนเป็นปัจจัยในการผลิตสินค้า ซึ่งจะมีการทำกันสดๆ ให้นักท่องเที่ยวได้ชมด้วย

2.2 การพิมพ์ด้วยระบบ “ดั้งเดิม” นับเป็นสื่อพื้นบ้านที่มีความเก่าแก่อย่างหนึ่งของชุมชนตลาดเก่าห้อง ซึ่งก็คือ “โรงพิมพ์เก่า” ที่ปัจจุบันยังคงรับผลิตสื่อสิ่งพิมพ์เล็กๆ น้อยๆ อยู่ โรงพิมพ์แห่งนี้ได้ใช้ระบบการพิมพ์แบบ “ตัวเรียงพิมพ์” (Letterpress Printing) ซึ่งเป็นระบบการพิมพ์เก่าแก่ที่ยังคงใช้ตัวอักษรมาจัดเรียงเป็นข้อความต่างๆ (เวลาเรียงพิมพ์ตัวอักษรจะกลับด้านและอ่านยาก) และนำไปทำเป็นแม่พิมพ์หรือต้นฉบับทางการพิมพ์อีกครั้งหนึ่ง นับว่าเป็นเสน่ห์อย่างหนึ่งที่เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยว

2.3 ประเพณีการไหว้ศาลเจ้า ในเรื่องของสื่อพื้นบ้านที่เป็นพฤติกรรมที่น่าสนใจของชุมชนแห่งนี้ ก็คือ ในแต่ละปีชาวบ้านและเทศบาลจะร่วมกันจัดงาน ไหว้ศาลเจ้า ซึ่งเป็นงานประจำปี ที่จัดขึ้นเพื่อเคารพสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชุมชนแห่งนี้ได้นับถือ เช่น ศาลเจ้าพ่อทุ่งแค ศาลเจ้าแม่ทับทิม และศาลเจ้าพ่อหลักเมือง

3.) สื่อพื้นบ้านที่เป็นวัตถุ (Material Form)

3.1 ของเก่าเก็บ ภายในชุมชนตลาดเก่าห้อง ประกอบไปด้วยร้านค้าต่างๆ มากมาย ทั้งขายของชำ ของกิน ของที่ระลึก ฯลฯ แต่สิ่งที่น่าสนใจและจดจำก็คือ ร้านขายของเก่า ซึ่งเป็นร้านเล็กๆ ที่เป็นศูนย์รวมของใช้ในอดีตที่ในปัจจุบันมักจะหาได้ยาก ร้านแห่งนี้มีสินค้าค่อนข้างหลากหลาย คือ มีทั้งเครื่องใช้ในบ้าน ของประดับ ของใช้ส่วนตัว เครื่องแต่งกาย เพอร์เนเจอร์ ตลอดจนเงิน

ตราสมัยก่อน รวมทั้ง ม่านซักรอก ซึ่งถือว่าเป็นสื่อพื้นบ้านดั้งเดิมที่ได้แสดงออกถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นของบรรพบุรุษได้สั่งสมและสืบทอดกันมา เป็นสิ่งที่หาดูยากในปัจจุบันและสะท้อนถึงวิถีคิดและการจัดการของคนในอดีตที่ใช้ทรัพยากรรอบๆ ตัวมาประยุกต์ใช้ในการทำมานเปิด-ปิด ช่องรับแสงภายในบ้านได้อย่างลงตัวและสอดคล้องประสานเข้ากับสภาพแวดล้อมได้เป็นอย่างดี

3.2 หอดูโจร นับเป็นสัญลักษณ์ของตลาดเก่าห้อง ที่มีมาเก่าแก่ ตัวหอดูมีลักษณะก่อเป็นอิฐถือปูน กว้างประมาณ 4 เมตร ยาวประมาณ 4 เมตร สูงราวตึก 4-5 ชั้น แต่ละชั้นจะมีฝ้าผนังสีด้านเจาะรูโตขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง 3 นิ้ว มีไว้ให้ปืนส่องออกไปข้างนอก เพื่อดูโจรที่จะเข้ามาปล้นหมู่บ้าน ชั้นบนสุดสามารถมองเห็นทัศนียภาพทั้งทางบกและทางน้ำ หอดูโจรแห่งนี้เป็นสถาปัตยกรรมแบบไทย-จีน ที่สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2477 โดยเจ้าแก้วบุญรอด เหลียงพานิช ผู้ก่อตั้งตลาดเก่าห้อง

3.3 อาหารและขนมไทยโบราณ ตลาดเก่าห้องเป็นที่รวมของอาหารและขนมไทยโบราณที่มีชื่อเสียงและขึ้นชื่อมาก ภายในตลาดมีร้านค้าขายขนมอร่อยๆ มากมาย เช่น ขนมเปียะ ขนมไข่ปลา กระทู้พิพ ตลอดจนผัดไทย ราดหน้า ก๋วยเตี๋ยว และกาแฟโบราณ ฯลฯ นับเป็นสื่อพื้นบ้านอย่างหนึ่งที่สร้างชื่อเสียงให้กับตลาดแห่งนี้มานาน

4.) สื่อพื้นบ้านที่เป็นอวจนภาษา (Non-Verbal Form)

4.1 การจัดและตกแต่งร้านแบบโบราณ ลักษณะการจัดและการตกแต่งร้านค้าภายในตลาดเก่าห้อง ส่วนใหญ่จะเน้นให้ดูมีบรรยากาศแบบ เก๋าๆ มีการหาข้าวของเครื่องใช้ในอดีตมาประกอบตกแต่งร้านค้า ทำให้ดูย้อนยุค ซึ่งก็เป็นที่สนใจของนักท่องเที่ยวเสมอมา

4.2 สถานที่ถ่ายทำภาพยนตร์และละครย้อนยุค ภายในตลาดเก่าห้องแห่งนี้เคยถูกใช้เป็นสถานที่ในการผลิตและถ่ายทำภาพยนตร์ ละคร มิวสิควิดีโอ และภาพยนตร์โฆษณาที่โด่งดังต่างๆ มากมาย ด้วยบรรยากาศที่ดูย้อนยุคประกอบกับสถานที่ซึ่งเคยเป็นที่อยู่อาศัยของคนเก่าคนแก่ สถานที่แห่งนี้จึงหลงเหลือร่องรอยของภาพในอดีตให้นำค้นหา โดยเฉพาะวิถีชีวิตดั้งเดิมของคนไทยในอดีตที่มีความผูกพันกับธรรมชาติ

4.3 ป้ายชื่อตลาดและร้านค้า เป็นสื่อพื้นบ้านที่สามารถแสดงอัตลักษณ์ที่ชัดเจนอย่างหนึ่งในหลายๆ สื่อที่ปรากฏในชุมชนตลาดเก่าห้องแห่งนี้ ด้วยรูปแบบของตัวอักษร วัสดุที่ใช้ทำ ฯลฯ ล้วนแล้วแต่มีนัยแฝงเร้นอยู่แทบทั้งสิ้น โดยเฉพาะรูปแบบตัวอักษรที่ออกจะสื่อไปทางวัฒนธรรมจีน

ทั้งหมดดังที่กล่าวมาในข้างต้น นับเป็นสื่อพื้นบ้านที่ผู้วิจัยจะได้ดำเนินการวิเคราะห์เพื่อศึกษาถึงคุณค่าความหมายของสัญลักษณ์ที่ปรากฏให้เห็นในสื่อพื้นบ้านแต่ละประเภท ซึ่งกระบวนการวิเคราะห์จะดำเนินงานภายใต้กรอบทฤษฎีสัญญาวิทยา และแนวความคิดที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัย

2.2 ข้อมูลประเภทเอกสาร

ส่วนแหล่งข้อมูลประเภทเอกสาร ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าจากสื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่มีเนื้อหาเกี่ยวข้องกับงานวิจัยในทุกๆ ประเด็น อาทิ หนังสือ แผ่นพับ โปสเตอร์ และสื่อประชาสัมพันธ์อื่นๆ เช่น แผนดำเนินงานการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่ชุมชนตลาดเก่าห้องใช้ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว ฯลฯ รวมทั้งการวิเคราะห์วรรณกรรมต่างๆ ที่มีความสอดคล้องกับแนวคิดหลักของการวิจัยในเรื่องนี้ ทั้งนี้เพื่อจะใช้เป็นแนวทางในการทำความเข้าใจกับปรากฏทางสังคมที่เกิดขึ้นในชุมชน ซึ่งจะช่วยให้มีประโยชน์ต่อการวิเคราะห์ข้อมูลในลำดับต่อไป

2.3 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์

นอกเหนือจากสื่อพื้นบ้านและข้อมูลประเภทเอกสารแล้ว ในงานวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยยังได้อาศัยแหล่งข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคลที่มีความเกี่ยวข้อง (Stakeholder) กับประเด็นการวิจัย ซึ่งส่วนใหญ่เป็นบุคคลที่อยู่ในชุมชนและเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสีย ได้แก่ ผู้ขายสินค้า กรรมการหมู่บ้าน ผู้นำในชุมชน และเจ้าหน้าที่เทศบาลที่มีหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในตลาดเก่าห้อง รวมทั้งนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวชม

3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 ข้อมูลเกี่ยวกับสื่อพื้นบ้าน

หลังจากที่ได้ทำการศึกษาถึงแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประเด็นของการวิจัยทั้งหมดแล้ว ผู้วิจัยได้เก็บข้อมูลพร้อมกับการวิเคราะห์ข้อมูลไปในขณะเดียวกัน ประเด็นนี้นับว่ามีความสอดคล้องอย่างมากกับที่ นิสา ชูโต (2551:132) ที่ได้กล่าวถึงวิธีการดำเนินงานวิจัยเชิงคุณภาพไว้อย่างน่าสนใจสรุปความได้ว่า การทำวิจัยเชิงคุณภาพการเก็บข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อมูลเป็นกระบวนการที่ดำเนินงานไปพร้อมๆ กัน และนักวิจัยก็คือ “เครื่องมือวิจัย” ที่มีความสำคัญมากที่สุด และเนื่องจากงานวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพซึ่งมีข้อมูลหลักเป็นสื่อพื้นบ้าน ดังนั้นเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นความหมายเชิงสัญลักษณ์ผู้วิจัยจึงได้ออกแบบและจัดทำ “แบบวิเคราะห์สัญลักษณ์” สื่อพื้นบ้านขึ้น โดยได้พัฒนามาจากทฤษฎีสัญญาวิทยามาใช้เป็นเครื่องมือควบคู่ไปกับการจัดเก็บข้อมูลในภาคสนาม ซึ่งในการจัดเก็บและรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับสื่อพื้นบ้านนั้น ผู้วิจัยได้มีขั้นตอนสำคัญๆ ในการดำเนินงาน ดังต่อไปนี้

3.1.1. รวบรวมเอกสาร วรรณกรรม และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งหมดมาใช้เป็นฐานคิดในการวางโครงสร้าง (Structure) การวิเคราะห์สัญลักษณ์สื่อพื้นบ้าน

3.1.2. ออกแบบและพัฒนาเครื่องมือวิจัย โดยอาศัยแนวความคิดเชิงสัญญาวิทยาของ โรลิ่ง บาร์ตส์ (1915-1980) มาประยุกต์ใช้ในการสร้างเครื่องมือวิจัย ได้แก่ แบบวิเคราะห์สัญลักษณ์ ดังนี้

- 1.) แบบวิเคราะห์องค์ประกอบของสัญลักษณ์ ซึ่งประกอบไปด้วย สัญลักษณ์ (Sign) รูป

สัญลักษณ์ (Signifier) และความหมายของสัญลักษณ์ (Signified)

2.) แบบวิเคราะห์ความหมายโดยตรง(Denotative Meaning) และความหมายโดยนัย (Connotative Meaning) โดยในที่นี้จะพิจารณาตีความหมายภายใต้บริบทของการท่องเที่ยวและแนวความคิดสังคมการบริโภคนิยม เท่านั้น

3.) แบบวิเคราะห์ความสัมพันธ์ (Relation) โดยพิจารณาจากคู่ความสัมพันธ์แบบตรงข้าม (Binary Opposition) แบบวากยสัมพันธ์ (Syntagmatic) และแบบเชิงกระบวนทัศน์ (Paradigmatic) รวมทั้งการวิเคราะห์ Metaphor และ Metonymy

3.1.3. บันทึกและจัดเก็บข้อมูลที่ได้จากวิเคราะห์ มีการตรวจสอบผลการวิเคราะห์โดยเทียบเคียงกับทฤษฎีที่เกี่ยวข้องต่างๆ พร้อมกันนี้ได้บันทึกภาพถ่ายประกอบการวิเคราะห์ข้อมูล จากนั้นจะนำผลการวิเคราะห์มาประมวลเข้าด้วยกัน

3.1.4. สรุปผลการวิเคราะห์และทำการลดทอนข้อมูล(Data Reduction) ออกเป็นประเด็นต่างๆ เพื่อให้เกิดความชัดเจน เป็นกลุ่มเป็นก้อน โดยพยายามค้นหาจุดเน้น(Approach) อันที่จะทำให้นำไปสู่การตอบโจทย์วิจัย

3.2 ข้อมูลประเภทเอกสาร

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลประเภทเอกสาร ผู้วิจัยได้รวบรวมข้อมูลพร้อมกับทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปในขณะเดียวกัน ซึ่งในเบื้องต้นได้ทบทวนวรรณกรรมและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัย เช่น ทฤษฎีสัญญาวิทยา แนวความคิดเกี่ยวกับสื่อพื้นบ้าน และอื่นๆ เพื่อนำมาวิเคราะห์ความหมายในเชิงสัญลักษณ์ร่วมกับการจัดเก็บข้อมูลที่ได้จากตัวสื่อพื้นบ้าน สำหรับข้อมูลสำคัญที่จะจัดเก็บ ได้แก่ สื่อสิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่บันทึกเรื่องราวเกี่ยวกับตลาดเก่าห้อง เช่น หนังสือ รายงานประจำปี ตำนาน ตลอดจนแผ่นพับโปสเตอร์ ป้ายโฆษณา รวมทั้งสื่อประชาสัมพันธ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับชุมชนแห่งนี้

3.3 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์บุคคล

การวิจัยเรื่องนี้ จะใช้การเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ “บุคคลหลัก” (Key Informance) ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับประเด็นการวิจัย ได้แก่ ผู้แทนชุมชน เจ้าของร้านค้า นักท่องเที่ยว และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการท่องเที่ยวในชุมชนแห่งนี้ โดยจะใช้การสัมภาษณ์แบบไม่มีโครงสร้าง ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดหัวข้อหลักๆ ที่จะใช้เป็นแนวทางในการสัมภาษณ์แบบกว้างๆ ไว้ก่อนล่วงหน้า ส่วนลักษณะคำถามจะเป็นแบบปลายเปิดเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ให้ข้อมูลหลักได้สนทนาแลกเปลี่ยนกับผู้วิจัยได้อย่างเป็นธรรมชาติ โดยคำถามที่จะใช้ในการซักถามนั้นผู้วิจัยได้คำนึงถึงโจทย์วิจัยเป็นหลัก ขณะเดียวกันก็จะมีการปรับแนวคำถามให้มีความสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่วิจัย นอกจากนี้ยังใช้การสังเกตอย่างมีส่วนร่วม และไม่มีส่วนร่วมเพื่อใช้ในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน หลังจากนั้นจึงใช้วิธีการสัมภาษณ์

แบบเจาะลึก (Indepth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นความคิดความเชื่อของคน และในบางประเด็นที่มีความสำคัญกับคำถามการวิจัยจะเน้นถึงรายละเอียดของข้อซักถามเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกยิ่งขึ้นต่อไป

จากข้อมูลที่กำลังมาข้างต้น นับเป็นการนำเสนอให้เห็นถึงสาระสำคัญเกี่ยวแหล่งข้อมูลและวิธีการดำเนินวิจัยในเรื่องนี้ ในลำดับต่อไปจะขอกกล่าวถึงการวิเคราะห์ข้อมูลซึ่งถือว่าเป็นเด็นที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง เนื่องจากเป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งเน้นไปที่การทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์และความหมายของสัญลักษณ์

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

เนื่องจากงานวิจัยเรื่องนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้หลักการเชิงทฤษฎีและแนวความคิดที่เกี่ยวข้องมาเป็นกรอบในการวิเคราะห์ข้อมูลโดยได้แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของข้อมูลและความน่าเชื่อถือของปัจจัยต่างๆ ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัยสามารถแยกแยะให้เห็นได้ดังรายละเอียดต่อไปนี้

4.1. หลังจากที่เก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยจะนำกลับมาวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้ในทันที โดยทำการเชื่อมโยงและตรวจสอบความสัมพันธ์กับประเด็นคำถามการวิจัย

4.2 การวิเคราะห์ความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่ปรากฏให้เห็นจากการใช้สื่อพื้นบ้านในการส่งเสริมการท่องเที่ยวนั้น ผู้วิจัยได้ใช้หลักการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) มาทำความเข้าใจกับสื่อพื้นบ้านที่เลือกมาเป็นกลุ่มศึกษา ซึ่งในเบื้องต้นได้ใช้แบบการวิเคราะห์สัญลักษณ์ที่สร้างขึ้นมาเป็นเครื่องมือในการอ่านหรือตีความข้อมูล อันได้แก่ ตัวหมาย (Signifier) กับ ตัวหมายถึง (Signified) โดยจะเน้นไปที่การอ่านความหมายโดยตรงและโดยนัยร่วมกัน

4.3 ความหมายหรือข้อมูลที่ได้ทั้งหมดมาสรุปแจ่มแจ้งพร้อมกับจำแนกออกเป็นประเด็นต่างๆ โดยข้อมูลจากการวิเคราะห์จะต้องสามารถตอบโจทย์ของการวิจัยได้อย่างครอบคลุม โดยเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับคุณค่าและความหมายต่างๆ ที่ได้จากการวิเคราะห์สัญลักษณ์

4.4 ข้อค้นพบจากการวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยเรื่องนี้ จะตั้งอยู่บนพื้นฐานของแนวคิดทางด้านการสื่อสารเป็นหลัก และจะถูกนำมาสรุปเชื่อมโยงกับแนวความคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและบริบททางสังคมในโลกยุคโลกาภิวัตน์ ซึ่งผู้วิจัยจะพรรณนาให้เห็นถึงความหมายของสัญลักษณ์เหล่านั้นว่ามีคุณค่าทางสังคมอย่างไร โดยจะต้องนำมาสรุปและเชื่อมโยงกับวรรณกรรม งานวิจัย ตลอดจนทฤษฎีที่เกี่ยวข้องต่างๆ จากนั้นจึงนำมาพัฒนาเป็นสรุปของการวิจัยในลักษณะการสรุปแบบ “อุปนัย” (Inductive) หรือ อีกนัยหนึ่ง ก็คือ การปะติดปะต่อเรื่องราวต่างๆ เข้าด้วยกัน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้ตรวจสอบความถูกต้องและแม่นยำของข้อมูลโดยทำการเทียบเคียงกับผลการวิจัยในงานลักษณะอื่นๆ ที่มีความใกล้เคียงกันขณะเดียวกันหากยังพบว่าไม่มีประเด็นใดที่ยังไม่สมบูรณ์และไม่ชัดเจนผู้วิจัยจะย้อนกลับไปเก็บข้อมูลใหม่เป็น

ระยะๆ สุดท้ายจะนำข้อสรุปมานำเสนอในรูปแบบของการเขียนบรรยายหรือพรรณนาเป็นหลัก

จากการวิเคราะห์ข้อมูลดังที่ปรากฏให้เห็นในข้างต้น ผู้วิจัยมีความเชื่อมั่นเป็นอย่างยิ่งว่าการดำเนินงานตามแบบแผนที่กล่าวมานี้จะเป็นแนวทางสำคัญที่จะนำไปสู่ประเด็นคำตอบของการวิจัยในเรื่องนี้ทั้งหมด

5 การนำเสนอข้อมูล

การนำเสนอข้อมูลในงานวิจัยเรื่องนี้ ผู้วิจัยได้จำแนกประเภท (Categories) เนื้อหาออกเป็นหมวดหมู่และประเด็นต่างๆ พร้อมกับนำเสนอเนื้อหาในรูปแบบของการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) ซึ่งเป็นการบรรยายและอธิบายให้เห็นลักษณะของการตีความและแปลความหมายในปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นโดยมีการจำแนกหมวดหมู่อย่างเป็นระบบ และพร้อมกันนี้ได้วิเคราะห์ความสัมพันธ์ของข้อมูลที่น่าเสนอโดยทำการเชื่อมโยงกับแนวความคิดความที่เกี่ยวข้องต่างๆ อาทิ การสื่อสารเชิงสัญลักษณ์ แนวคิดเกี่ยวกับสื่อพื้นบ้าน และแนวคิดทางด้านการท่องเที่ยว รวมทั้งบริบททางสังคมที่ปรากฏการณ์นั้นๆ ดำรงอยู่ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้จัดแบ่งเนื้อหาที่สำคัญๆ ออกเป็น ดังนี้

บทที่ 4 เป็นการนำเสนอผลของการวิเคราะห์ข้อมูล โดยเริ่มตั้งแต่ข้อมูลพื้นฐานทั่วไปของชุมชนตลาดเก้าห้อง รวมทั้งบริบททางสังคมและวัฒนธรรมอื่นๆ ที่จะเป็ประเด็นในการวิเคราะห์ จากนั้นจะเป็นการแสดงผลการวิเคราะห์เนื้อหาสำัญที่ปรากฏใน “สื่อพื้นบ้าน” ซึ่งเป็นการแสดงความสัมพันธ์ของข้อมูลภายใต้ทฤษฎีสัญญะวิทยาร่วมกับผลของการสังเกตและการสัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องต่างๆ สำหรับข้อมูลในส่วนนี้จะเน้นการนำเสนอถึงผลการวิเคราะห์สำัญว่าแท้ที่จริงแล้วสื่อพื้นบ้านที่เลือกมาเป็นกลุ่มศึกษานั้นมีคุณค่าความหมายอะไรแฝงเร้นอยู่ และในขณะที่ความหมายเหล่านั้นมีวิธีการประกอบสร้างขึ้นมาให้สามารถสื่อสารภายใต้บริบทสังคมอย่างไร โดยเฉพาะประเด็นเกี่ยวกับการท่องเที่ยวซึ่งในที่นี้ “สื่อพื้นบ้าน” ก็ถือว่าเป็น “ทรัพยากรการท่องเที่ยว” อย่างหนึ่งที่มีบทบาทความสำคัญต่ออุตสาหกรรมด้านการท่องเที่ยว

บทที่ 5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะในการทำในการทำวิจัย ในบทนี้จะเป็นการนำเอาความคิดทั้งหมดที่ได้จากการศึกษามาประมวลผลการวิจัย โดยเนื้อหาที่ได้จะนำมาสรุปนั้นผู้วิจัยจะทำการเทียบเคียงและเชื่อมโยงกับวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องต่างๆ ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นทฤษฎี ผลงานวิจัย หนังสือตลอดจนความคิดความเชื่อและค่านิยมทางสังคม ซึ่งจะทำให้มีประโยชน์ต่อการแสวงหาแนวทางในการใช้สื่อพื้นบ้านในการส่งเสริมการท่องเที่ยวต่อไป

จากการนำเสนอข้อมูลดังที่กล่าวมาทั้งหมด ผู้วิจัยได้พยายามชี้ให้เห็นถึงสาระสำคัญของระเบียบวิธีวิจัยในเรื่องนี้ โดยได้แยกเนื้อหาออกมาเป็นหมวดหมู่อย่างเป็นระบบ ซึ่งจะช่วยให้การดำเนินงานวิจัยมีความชัดเจน คล่องตัว และมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น